

Γιατί ευλογούνται τα σταφύλια κατά την εορτή της Μεταμορφώσεως;

/ [Γενικά Θέματα](#) / [Λαογραφία & Μουσεία](#)

Ανήμερα της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (6 Αυγούστου) οι πιστοί προσφέρουν τα πρώτα σταφύλια από το αμπέλι τους, για να τα ευλογήσει ο ιερέας στο τέλος της λειτουργίας. Μια αγαπημένη συνήθεια βαθύτατα θεολογική και λαογραφική που συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας.

Το ερώτημα ασφαλώς είναι γιατί τελικά τα σταφύλια ευλογούνται κατά την εορτή της Μεταμορφώσεως.

Σύμφωνα με τον Καθηγητή του Α.Π.Θ., Παναγιώτη Ι. Σκαλτσή, σε σχετικά παλαιό λειτουργικό τυπικό, αυτό των Κασούλων (12 αι.), σημειώνεται ότι η ευλογία των σταφυλιών, γινόταν από τον ιερέα το Δεκαπενταύγουστο, μετά τη θεία Λειτουργία.

Κάτι ανάλογο γινόταν, όπως είδαμε, και στην Κωνσταντινούπολη, όπου το Δεκαπενταύγουστο ο Πατριάρχης ευλογούσε τα σταφύλια στο ναό των Βλαχερνών, παρουσία του αυτοκράτορα.

Οι περισσότερες πάντως πηγές συνδέουν την ευλογία των σταφυλιών με τη Μεταμόρφωση.

Η Τυπική Διάταξη Νείλου Ιερομονάχου, του 13ου αι., σημειώνει ότι «εν αυτή δε τη εορτή καταλύομεν σταφυλάς, καθώς το της εκκλησίας διέξεισι τυπικόν». Παράδοση των Πατέρων θεωρεί και το Τυπικό του Αγίου Σάββα την ευλογία των σταφυλιών κατά την εορτή της Μεταμορφώσεως.

Την ίδια ακριβώς είδηση έχει και το Τυπικό του Ρήγα, το οποίο όμως προσδιορίζει ακριβώς και το σημείο της Λειτουργίας, όπου γίνεται η ευλογία αυτή: «Μετά δε την οπισθάμβωνον

ευχήν, ψάλλομεν το απολυτίκιον της εορτής και το κοντάκιον και ο ιερέυς του Κυρίου δεηθώμεν και ευλογεί δια της τεταγμένης ευχής τας παρατεθειμένας προ της εικόνας του Χριστού σταφυλάς».

Σχετική είναι και η ευχή για την ευλογία των σταφυλιών που διαβάζει ο ιερέας:

“Εὐλόγησον, Κύριε, τὸν καρπὸν τοῦτον τῆς ἀμπέλου τὸν νέον, ὃν διὰ τῆς τοῦ ἀέρος εὐκρασίας, καὶ τῶν σταγόνων τῆς βροχῆς, καὶ τῆς τῶν καιρῶν γαλήνης εἰς ταύτην τὴν ὠριμοτάτην στάσιν ἔλθειν ἠϋδόκησας, ἵνα ἧ ἔν ἡμῖν τοῖς ἕξ αὐτοῦ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου μεταλαμβάνουσιν εἰς εὐφροσύνην, καὶ τοῖς προσενέγκασιν δῶρον εἰς ἔξιλασμὸν ἁμαρτιῶν, διὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ ἁγίου Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ σου· μεθ’ οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν”.

Ἐνα πολὺ κατατοπιστικὸ ἀρθρο για το θέμα αὐτό, με τίτλο **«Αντίδωρο με ἓνα τσαμπὶ σταφύλι»** ἔχει γράψει ο Βασίλειος Χάδος στην “Πεμπτουσία”:

Ἡ εορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος ξεχωρίζει μέσα στο Δεκαπενταῦγουστο εξαιτίας τοῦ δεσποτικῆς χαρακτήρα τῆς καὶ τῆς θρησκευτικῆς λαογραφίας τῆς. Οἱ ἐκκλησιαστικὲς εορτὲς ἐπιδρῶν στο λαϊκὸ πολιτισμὸ ως τρόπος καὶ συνέχεια τῆς λειτουργικῆς ζωῆς στο καθημερινὸ βίωμα τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων τῆς γεωργικὴ κτηνοτροφίας.

Παρατηροῦμε ὅτι κατ’ αὐτὴν τὴν ἡμέρα στις Ἐκκλησίες εὐλογοῦνται τὰ σταφύλια.

Πρόκειται για το αρχαιοελληνικό έθιμο των «απαρχών» που νοηματοδοτήθηκε από την Εκκλησία. Οι «απαρχές» (από + αρχή), συνεχίζονται ακόμα και σήμερα, με την προσφορά των πρώτων σταφυλιών, του άρτου απ'το πρώτο στάρι... την ευλογία του τύρου το Πάσχα, σε άλλους δε τρόπους προσφέρουν στο ναό το πρώτο λάδι της χρονιάς, ως ευχαριστήρια αλλά και ευχετήρια προσφορά του ανθρώπου στο Θεό.

Στην Αγιά Κυδωνίας συνηθίζουν να πηγαίνουν τα σταφύλια αποβραδís, να μένουν όλη τη νύχτα στο ναό και το πρωί να ευλογούνται και να μοιράζονται. Στον Κρουσώνα «την ημέρα του Χριστού πάμε απ'τα αμπέλια και κόβουμε σταφύλια και τα φέρνουμε στην εκκλησία μαζί με βασιλικούς και τα ευλογάει ο παπάς. Στο τέλος παίρνουμε αντίδωρο, ένα τσαμπί σταφύλι κι ένα βασιλικό. Τρως μερικές ρώγες και τ'άλλο το ρίχνεις στο βαρέλι για το καλό» (Αικατερινίδης 2005:35). Ήταν συνήθεια αυτά τα σταφύλια των απαρχών να τα βάζουν στα κρασοβάρελα για να έχει την ευλογία της εκκλησίας και το κρασί.

Όσον αφορά τη λειτουργική τάξη της ευλογίας της αμπέλου ο Παν. Σκαλτσής θα σημειώσει τα εξής: «η Εκκλησία κατά παλαιά συνήθεια ευλογούσε πάντοτε τον τρύγο και τα σταφύλια, όπως ακριβώς έκανε και με τις άλλες απαρχές και τα πρωτογεννήματα. Υπάρχει μάλιστα και κανόνας που επιβάλλει την ευλογία του σίτου και της σταφύλης, πριν αυτά αναλωθούν από τους πιστούς. Συνέχεια αυτής της παράδοσης είναι ακριβώς και η ευλογία των σταφυλιών κατά την 6η Αυγούστου, εορτή της Μεταμορφώσεως. Διασώζεται μάλιστα και ειδική ευχή, η οποία στα χειρόγραφα μαρτυρείται από το 10ο αιώνα, με διάφορους τίτλους, όπως «Ευχή του σταφυλιού», «Ευχή εις μετάληψιν σταφυλης», «Ευχή επί σταφυλής και πάσης οπώρας», «Ευλογία αμπέλου και σταφυλής».

Η λαογραφία της ημέρας δεν εξαντλείται στην ευλογία των σταφυλιών ή των σύκων. Είναι μέρα χαρούμενη, γράφει ο λαογράφος μας Δημήτριος Λουκάτος («Τα καλοκαιρινά»), που επιτρέπει και τη διακοπή της νηστείας του Δεκαπενταύγουστου, με ψάρι και σκορδαλιά. [...] Από παρετυμολογία (αλλά και κυριολεξία) προς το Σωτήρα, ο λαός έφτιαξε τη λέξη «σωτηρεύω», δηλ. σώζω ή συντηρώ και, είτε εφαρμόζει πρακτικές θεραπευτικές ενέργειες (μαζεύει βότανα, εκκλησιάζει τους αρρώστους του), είτε φροντίζει να εξασφαλίσει τα ρούχα του για το χειμώνα που πλησιάζει.

Άλλοι στη Μικρασία περπατούσαν σε παραθαλάσσια μέρη, τρύπωναν στην άμμο και επέστρεφαν μετά από ώρες στο χωριό «μεταμορφωμένοι». Επίσης δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι στην Μεταμόρφωση του Σωτήρος είναι αφιερωμένοι ναοί των μεγαλύτερων και επιβλητικότερων ελληνικών φρουρίων, γεγονός που δείχνει την σημασία, θρησκευτική και εθνικά αναγεννητική, που ο λαός μας ανέκαθεν έδινε στην μεγάλη αυτή εορτή. Επίσης οι εκκλησιές και τα μοναστήρια που τιμώνται στη Θεία Μεταμόρφωση χτίζονται σε ψηλώματα, γιατί η παρουσία του Χριστού, την ημέρα αυτή, είναι «ηλιακή».

Είναι σαφές ότι στον πολιτισμό που πηγάζει από τον ορθόδοξο τρόπο ζωής τα υλικά αγαθά αναφέρονται στη Ποιητή και Κτίστη των απάντων. Ο πιστός άνθρωπος της υπαίθρου προσκομίζοντας για ευλογία τις απαρχές των καρπών και

των γεννημάτων του, αναθέτει ουσιαστικά την ελπίδα της επιβίωσής του στον Θεό. Το ορθόδοξο εορτολόγιο σοφά κατανεμημένο μέσα στο έτος γίνεται αφορμή εορτής καισχόλης και αφορμή κοινωνικών και βιοτικών βιωμάτων. Το γεγονός ότι σήμερα δεν αργούμε ούτε τις Κυριακές μήπως είναι αποτέλεσμα ενός ανεόρταστου τρόπου ζωής;

Το σχετικό κείμενο του καθηγητού Παναγιώτη Ι. Σκαλτσή βρίσκεται [εδώ](#)